

РЕПУБЛИКА СРБИЈА
МИНИСТАРСТВО ПОЉОПРИВРЕДЕ,
ШУМАРСТВА И ВОДОПРИВРЕДЕ
- УПРАВА ЗА ВЕТЕРИНУ –
Бр. 323-07-01577/2010-05
6.04.2010. године
Београд

На основу члана 48. став 1. Закона о државној управи (Службени гласник Републике Србије, број 101/07), а у вези члана 83. став 2. Закона о ветеринарству (Службени гласник Републике Србије, број 91/2005), директор Управе за ветерину доноси

ИНСТРУКЦИЈУ

О ПРАВИЛИМА СЛУЖБЕНОГ УЗОРКОВАЊА

ЗА МОНИТОРИНГ ОДРЕЂЕНИХ СУПСТАНЦИ И РЕЗИДУА

У ЖИВИМ ЖИВОТИЊАМА И ПРОИЗВОДИМА ЖИВОТИЊСКОГ ПОРЕКЛА

УВОД

Национални програм за мониторинг резидуа (у даљем тексту: **НПМР**) је годишњи службени програм систематског праћења (мониторинг) резидуа на подручју Републике Србије (у даљем тексту: РС).

Члан 83. Закона о ветеринарству (Службени гласник Републике Србије, број 91/2005 - у даљем тексту: **Закон**) утврђује обавезу израде и обим примене Програма за праћење резидуа код животиња и производа животињског порекла, а Правилник о утврђивању програма систематског праћења резидуа фармаколошких, хормонских и других штетних материја код животиња, производа животињског порекла, хране животињског порекла и хране за животиње (Службени гласник Републике Србије, број 91/2009 – у даљем тексту: **Правилник о мониторингу резидуа**), одређује поступак и учесталост мониторинга резидуа, односно прописује начин припреме и спровођења **НПМР**.

Европска Унија (у даљем тексту: ЕУ) захтева од свих земаља чланица ЕУ уједначени начин праћења резидуа јер се тако испуњава један од предуслова за осигурање безбедне хране на тржишту. На истим основама, Европска Комисија (ЕК) захтева и да свака *Трећа земља* која извози животиње и/или производе животињског порекла који се користе за исхрану људи, докаже да спроводи усклађен план праћења резидуа као и земље чланице. Сваке године на основу извршених провера, ЕК одобрава, или уколико утврди да земља не спроводи или се не придржава одобреног НПМР, забрањује привремено или у потпуности увоз свих или само одређених производа из те земље на територију ЕУ.

Избор и узимање узорака према НПМР строго су прописани. Узети узорак је службени узорак, а узима се од живих животиња и производа животињског порекла који потичу с подручја РС, а служе за исхрану људи.

Узорци за потребе НППР узимају се:

- а) На **газдинствима/фармама** и **узгајалиштима/рибњацима** од живих животиња (у даљем тексту: **газдинство/фарма**),
- б) У **објектима за клање животиња** и у објектима за сакупљање и/или обраду и расечање дивљачи (у даљем тексту: **кланица**),
- в) У **објектима за сакупљање и паковање примарних производа** животињског порекла (јаја, млеко и мед).

1.0 ЦИЉ

Циљ Националног програма за мониторинг резидуа у живим животињама и примарним производима животињског порекла је да се систематским испитивањем одговарајућег броја узорака ткива/органа, екскрета животиња, хране за животиње и воде за напајање животиња и производа животињског порекла, плански распоређених на годину дана (на недеље у години) и на објекте у којима се обавља узгој животиња и производња хране животињског порекла, обезбеди ефикасно праћење и утврђивање да ли се на подручју РС користе недозвољене супстанце у лечењу животиња које се и/или чији се производи користе као храна, као и да ли се у лечењу поштовао период каренце лека, односно ниво резидуа у живим животињама и примарним производима животињског порекла.

2.0 ПРЕДМЕТ И ПОДРУЧЈЕ ПРИМЕНЕ

Овом инструкцијом утврђене су одговорности, документација и поступци узорковања за мониторинг резидуа у живим животињама и примарним производима животињског порекла и процедура истраге у случају позитивних налаза.

Инструкција се примењује на узорковање екскрета и телесних течности живих животиња (говеда, свиње, овце/козе, коњи), екскрета, телесних течности и ткива/органа закланих животиња (говеда, свиње, овце/козе, коњи, живина, дивљач, риба), примарних производа животињског порекла (млеко, јаја, мед), хране за животиње и воде за напајање животиња.

3.0 БЕЗА СА ДРУГИМ ДОКУМЕНТИМА

- **Закон о ветеринарству** (*Службени гласник Републике Србије, бр. 91/2005*);
- **Правилник** о утврђивању програма систематског праћења резидуа фармаколошких, хормонских и других штетних материја код животиња, производа животињског порекла, хране животињског порекла и хране за животиње (*Службени гласник Републике Србије, број 91/2009*);
- **Закон о безбедности хране** (*Службени гласник Републике Србије, број 41/2009*);
- **Правилник** о количинама пестицида, метала и металоида и других отровних супстанција, хемиотерапеутика, анаболика и других супстанција које се могу налазити у намирницама (*Службени лист СРЈ, бр. 5/92, 11/92 - испр. и 32/2002*),
- **Закон о лековима и медицинским средствима** (*Службени гласник Републике Србије, број 84/2004*);
- **Решење** о забрани промета и употребе супстанци и лекова намењених употреби у ветеринарској медицини за третирање животиња који се користе за исхрану људи (*"Службени гласник РС", број 96/2009*);
- **Правилник** о квалитету хране за животиње (Сл. гласник РС, бр. 4/2010) – примењује се од 1. маја 2010. године;

- **Одлука Комисије 98/179/ЕЦ** којом се утврђују детаљна правила о службеном узорковању за мониторинг одређених супстанци и резидуа у живим животињама и производима животињског порекла (*Commission Decision 98/179/EC laying down detailed rules on official sampling for the monitoring of certain substances and residues thereof in live animals and animal products*).

4.0 ДЕФИНИЦИЈЕ

Поједини изрази употребљени у овом правилнику имају следеће значење:

- **Бета-агонисти** јесу агонисти односно ексцитатори бета-адренорецептора;
- **Ветеринарски медицински производ (ВМП)** јесте:
 - свака супстанца или мешавина супстанци, која има својство лечења или спречавања болести животиња, или
 - свака супстанца или мешавина супстанци које се могу применити на животиње у сврху обнављања, поправљања или прилагођавања физиолошких функција фармаколошким, имунолошким или метаболичким деловањем или постављањем медицинске дијагнозе, као и средства за смањење микроорганизама за примену у ветерини;
- **Зоотехничка примена** по Решењу о забрани промета и употребе супстанци и лекова намењених употреби у ветеринарској медицини за третирање животиња који се користе за исхрану људи (*"Службени гласник РС", бр. 96/2009*) јесте примена:
 - на појединој фармској животињи после ветеринарског прегледа, било које одобрене супстанце наведене у Решењу о забрани промета и употребе супстанци и лекова намењених употреби у ветеринарској медицини за третирање животиња који се користе за исхрану људи (*"Службени гласник РС", бр. 96/2009*), у сврху синхронизације еструса и припреме даватељице и приматељице за имплантацију ембриона, од стране одговорног ветеринара;
 - код животиња аквакултуре када се у сврху промене пола групи приплодних животиња даје производ издат на ветеринарски рецепт и уз одговорност ветеринара;
- **Животиња** јесте животињска врста која се користи за производњу хране;
- Каренца је временски период који мора да протекне од последњег давања лека животињама, па до тренутка када лечена животиња и њени производи могу да се користе у ланцу исхране, под прописаним условима у складу с одредбама Закона о лековима и медицинским средствима (у даљем тексту: **Закон о лековима**) и посебним прописима о производњи хране пореклом од тих животиња, а ради заштите здравља људи и осигурања да произведена храна не садржи резидуе у количинама већим од максимално дозвољених количина;
- **Максимално дозвољена количина** (у даљем тексту: **МДК**) **резидуа** јесте највећа концентрација резидуа која је настала као последица примене **ВМП** (исказано у mg/kg или µg/kg на тежину свежег узорка), која је по закону дозвољена или призната као прихватљива у или на храни.

Максимално дозвољене количине се утврђују према врсти и количини резидуа за које се сматра да не представљају токсиколошку опасност за здравље људи, изражену као прихватљиви *дневни унос* или засновану на *привременом прихватљивом дневном уносу*, за коју се користи додатни фактор сигурности, а узимају у обзир друге релевантне опасности за јавно здравство, као и аспекте технологије/производње хране. При одређивању **МДК**, узимају се у обзир и резидуе које се појављују у храни биљног порекла и/или долазе из околине. Поред наведеног, прописани ниво **МДК** се може смањити како би се ускладила с начелима добре праксе при примени **ВМП** и до границе осетљивости доступних аналитичких метода испитивања;

- **Медицинирана храна за животиње** јесте свака мешавина једног или више *ВМП* и хране за животиње, која је припремљена као готова за стављање у промет и намењена је животињама без даље прераде због лековитих или превентивних својстава или других својстава *ВМП*;
- **Мониторинг резидуа у живим животињама и примарним производима животињског порекла** јесте систематско испитивање одговарајућег броја узорака ткива/органа и екскрета животиња, хране и воде за напајање животиња и производа животињског порекла ради утврђивања присуства или нивоа ветеринарских лекова, фитосанитарних препарата и контаминената животне средине, чији резултати испитивања треба да омогуће благовремено и превентивно предузимање мера, неопходних за безбедност хране животињског порекла и заштиту јавног здравља;
- **Недозвољене супстанце или производи** јесу супстанце или производи чија је примена на животињама забрањена законским или подзаконским прописима;
- **Недозвољено третирање/лечење** јесте употреба недозвољених супстанци или производа, одобрених супстанци или производа у друге сврхе од оних за које су одобрене и/или употреба на начин другачији од прописаног;
- **Рутинска лабораторијска метода** (енг. “*screening*”) јесте метода која се примењује како би се доказала присутност неке супстанце или врсте супстанце на нивоу значајности;
Рутинске методе одликује способност брзе обраде великог броја узорака и користе се за испитивање великог броја узорака с циљем откривања могућих позитивних резултата;
- **Овлашћена лабораторија** јесте лабораторија овлашћена од Министарства за обављање испитивања службених узорака на присуство резидуа;
Сва испитивања узорака на присуство или потврду присуства и квантификацију одређене супстанце (службени узорци МПМР, службени узорци других надлежних органа, узорци самоконтроле субјеката) су валидна, ако су лабораторијска испитивања урађена са акредитованим и валидованим методама у складу са посебним стандардима и прописима;
- **Потврдна (комфирмативна) лабораторијска метода** јесте метода којом се добијају потпуни подаци на основу којих је одређену супстанцу могуће једнозначно идентификовати и квантификовати, на нивоу значајности.
- **Премикс за производњу медициниране хране за животиње** јесте сваки *ВМП* припремљен унапред ради накнадне производње медициниране хране за животиње;
- **Производи аквакултуре** јесу сви производи рибарства произведени и гајени у контролисаним условима до стављања у промет као храна, укључујући слатководне или морске рибе, које се држе до постизања комерцијалне величине за исхрану људи.
Рибе и ракови комерцијалне величине уловљени у њиховом природном станишту, који се одржавају живима у сврху касније продаје, не сматрају се производима аквакултуре, уколико се не прехрањују;
- **Производна партија (серија)** је група животиња исте врсте, исте старости, узгојена на истом газдинству у исто време и под истим условима и/или наручена количина хране испоручена једнократно, а за коју надлежни инспектор може да одреди да поседује заједничке карактеристике, као што су: порекло, врста/подврста, врста паковања, субјект/особа која је паковала или испоручила производ или јединствене ознаке;
- **Резидуе** јесу остаци супстанци или њихових метаболита са фармаколошким деловањем, као и других супстанци, које могу заостати у производима животињског порекла, а за које је доказано или постоји сумња да су штетни по здравље људи;

Резидуе се могу наћи када се животиње третирају препаратима који су забрањени и/или када се лечење не обавља у складу са добром стручном и етичком праксом - „lege artis“ (нпр. животињи се даје препарат за коју није прописан, и/или се не поштује доза, и/или се даје на непрописан начин), или када се не поштује каренца за одређени лек;

- **Службени узорак** јесте узорак који узима ветеринарски инспектор у сврху испитивања присуства резидуа или супстанци из Прилога 1. ове Инструкције;
- **Случајни/Насумични** узорак јесте узорак који се узима са статистичком вероватноћом како би се осигурала репрезентативност података;
- **Сумњиви узорак** јесте узорак који се узима у случају сумње или када се утврди да се држе или користе недозвољене супстанце, недозвољено третирају животиње, као и у току истраге и појачаног узорковања, који се предузимају у случајевима добијених позитивних резултата узорака узетих према захтевима *НПМР*;
- **Терапијска примена** јесте примена одобрених *ВМП* на појединим фармским животињама, после ветеринарског прегледа у сврху третирања проблема плодности, укључујући прекид нежељеног гравидитета, као и у случају примене бета-агониста у сврху индукције контракција глатких мишића материце крива код телена, затим у сврху лечења респираторних проблема и индуковања токолизе код копитара који нису узгајани за производњу меса;
- **Циљани узорак** јесте узорак узет у циљу откривања недозвољене примене или испуњавања прописаних максимално дозвољених количина остатака ветеринарских лекова, пестицида и контаминаната околине.

5.0 ОДГОВОРНОСТ

Министар пољопривреде, шумарства и водопривреде, односно по овлашћењу министра, директор Управе за ветерину, у марту месецу сваке године, одобрава предложени *НПМР* за текућу годину;

Одобрени *НПМР* за текућу годину, шаље се до 31. марта Европској Комисији (у даљем тексту: ЕК), уз извештај о спровођењу плана у претходној години;

5.1 Одељење за ветеринарско јавно здравство

5.1.1 Одељење за ветеринарско јавно здравство у Управи за ветерину (у даљем тексту: *Одељење ВЈЗ*), односно именована лица, одговорна су за прикупљање података, припрему, планирање, надзор над спровођењем, управљање и координисање свих активности спровођења *НПМР* за сваку календарску годину;

5.1.2 *Одељење ВЈЗ* одговорно је да на основу *НПМР* припрема и доставља *Налог* за узорковање за испитивање резидуа на недељном нивоу Шефу ветеринарске инспекције у Округу на подручју РС;

5.1.3 *Одељење ВЈЗ* одговорно је за проверу спровођења поступака из ове Инструкције, надзор и чување документације о узорковању и резултатима испитивања и предузимање ванредних активности узорковања и истраге у складу са овом Инструкцијом.

5.2 Одељење ветеринарске инспекције - Обавезе и дужности ветеринарских инспектора у на централном, окружном и локалном нивоу

5.2.1 Начелник Одељења ветеринарске инспекције

Начелник ветеринарске инспекције одговоран је да:

- организује и координише прикупљање података о броју закланих животиња и количини произведених примарних производа животињског порекла од интереса за *НПМР*, као и да обједињене податке достави *Одељењу ВЈЗ* на кварталном нивоу;
- организује и координише прикупљање података о инспекцијским проверама производње и промета ветеринарских медицинских производа (ВМП), а нарочито држања, употребе и/или примене ВМП у објектима за узгој и држање животиња и у производњи и употреби хране и медицинисане хране за животиње, као и да обједињене податке достави *Одељењу ВЈЗ* два пута – у јуну и новембру сваке године;
- утврђује учесталост и садржај периодичних провера држања и коришћења ветеринарских медицинских производа на газдинствима/фармама и проверу субјеката у производњи и промету ВМП.

5.2.2 Руководилац Групе ветеринарске инспекције

Руководици групе ветеринарске инспекције одговорни су да:

- по пријему обавештења о позитивном налазу супстанци из Прилога 1. ове Инструкције, односно налога начелника Ветеринарске инспекције, предузимају мере и активности из поглавља 6.10 ове Инструкције, у координацији са Шефом предметног Округа и надлежним ветеринарским инспектором;
- периодично, у складу са садржајем и планом који утврђује начелник Ветеринарске инспекције, организује проверу газдинстава/фарми

5.2.3 Шеф ветеринарске инспекције у Округу

Шеф ветеринарске инспекције у Округу (у даљем тексту: *Шеф Округа*), одговоран је да:

- организује и координише у Округу прикупљање података о броју закланих животиња и количини произведених примарних производа животињског порекла од интереса за *НПМР*, као и да обједињене податке достави *начелнику Ветеринарске инспекције* на кварталном нивоу;
- достави *Налог за узорковање* ветеринарском инспектору надлежном на месту узорковања и обавља надзор над спровођењем *НПМР* и ванредних активности узорковања и истраге у складу са овом Инструкцијом;
- води евиденцију о достављеним *Налозима за узорковање* и статусу реализације достављених *Налоза*;
- осигура да сви ветеринарски инспектори који узоркују, имају довољан број образаца *Записника* и *Захтева за испитивање*;
- базирајући се на подацима о броју и врсти узетих узорака на подручју *Округа* у претходној години, води евиденцију о примљеној и утрошеној опреми и средствима за узорковање и транспорт узорака, као и да, када је то потребно, благовремено наручи потребну врсту и количину опреме и средстава за узорковање и транспорт узорака;

- по добијању месечних извештаја о извршеном узорковању на локалном нивоу, припрема Извештај за цео Округ и до 15. у наредном месецу, обједињени месечни Извештај доставља е-маилом у *Одељење ВЈЗ* и Одељење ветеринарске инспекције;
- у случају поновљања неусаглашености везаних за узорковање, паковање и достављање узорака на испитивање са подручја Округа, утврђује разлоге неусаглашености, примењује корективне мере, а ако је потребно, консултује се са одговорним лицима у овлашћеној лабораторији и/или Одељењу ВЈЗ у циљу спречавања понављања неусаглашености;
О утврђеним разлозима и предузетим корективним мерама, води запис о чему извештава у месечним извештајима *Одељење ВЈЗ* и Одељење ветеринарске инспекције;
- уколико на подручје Округа извештаји о лабораторијским испитивањима не стижу на време, *Шеф Округа* је обавезан да ове информације достави *Одељењу ВЈЗ* и овлашћеној лабораторији;

На подручју Округа, *Шеф Округа* је обавезан да периодично, у складу са садржајем и планом који утврђује начелник Ветеринарске инспекције, организује проверу газдинстава/фарми, укључујући:

- документацију о набавци компоненти/сировина/хране за животиње,
- документацију о набавци ветеринарских медицинских производа,
- документацију о преписивању лекова,
- рецептурама за производњу хране за животиње,
- складиштење ветеринарских медицинских производа,
- документацију о лечењу животиња,
- нарочито, производњу и/или примену медицинисане хране за животиње,
- друго, по расположивим информацијама и личној процени.

О извршеној провери, *Шеф Округа* саставља Извештај и копију доставља ветеринарској инспекцији на централном нивоу Управе за ветерину;

Шеф Округа је обавезан да обавести Одељење ВЈЗ и овлашћену лабораторију о променама података и утврђеним неусаглашеностима на подручју Округа, укључујући:

- промену своје адресе и/или телефона и/или факса и/или е-маила,
- податке о било каквим неусаглашеностима везаним за спровођење НППР,
- податке о било каквој сумњи и/или утврђеној неусаглашености у вези набавке, припреме и/или употребе/примене ВМП у исхрани или лечењу животиња.

5.2.4 Ветеринарски инспектор (локални ниво)

За узимање, обележавање, паковање, чување, достављање/организацију транспорта узорака и чување документације и резултата испитивања, у складу са овом Инструкцијом, одговоран је ветеринарски инспектор надлежан на месту узорковања.

Друго/обучено лице (нпр. теренски ветеринар/ветеринарски техничар) може физички да узме узорак, али само по налогу и под надзором ветеринарског инспектора, односно ветеринарски инспектор бира животињу/матрикс/ производ и својим потписом у Записнику о узорковању и Захтеву за испитивање, гарантује да је узорак правилно одабран, узет, упакован и означен, што је од посебне важности код узимања узорака на газдинству/фарми.

Важно је да се увек поштује следећи основни принцип узимања службеног узорка за испитивање резидуа: *избор* где, када и од које животиње/производа ће се узети службени узорак мора да ради стручна, за то овлашћена, непристрасна особа, према упутствима наведеним у тачки 6.5 ове Инструкције. Зато ветеринарски инспектор својим потписом на Захтеву за испитивање и у Записнику о узорковању, гарантује да су подаци о узетим узорцима тачни и да је узорковање извршено циљано, према *Налогу за узорковање* и у складу са захтевима добре хигијенске праксе, односно да је урађено по његовом налогу и уз његов надзор, када узимање узорка није лично радио.

Ветеринарски инспектор обавезно бира животињу/производ, обележава амбалажу за паковање, пакује узорак у јединичну, збирну и транспортну амбалажу, осигурава интегритет и услове за чувања узетог узорка док је под његовом непосредном контролом и, када је то потребно, проверава приспеће пошиљке узорака у именовану лабораторију за испитивање.

По члану 109, тачка 1. *Закона о државним службеницима* (Сл. гласник РС, бр. 79/2005, 81/2005, 83/2005, 64/2007 и 67/2007.), ветеринарски инспектор чини тежу повреду дужности из радног односа због неизвршавања или несавесног, неблаговременог или немарног извршавања послова или налога претпостављеног - уколико дозволи да се узорак, уместо на газдинству/фарми - узме у кланици.

Ветеринарски инспектор је одговоран да прикупља податке о броју закланих животиња и количини произведених примарних производа животињског порекла од интереса за *НПМР*, као и да податке доставља *Шефу Округа* на месечном нивоу;

Ветеринарски инспектор је обавезан да обавести *Шефа Округа* о променама података и утврђеним неусаглашеностима из своје надлежности, укључујући:

- промену своје адресе и/или телефона и/или факса и/или е-маила,
- сумњу да се не поштују захтеви прописани законом у вези набавке *ВМП* и примене/лечења животиња и/или производње медициране хране у објектима из своје одговорности, о чему писмено обавештава *Одељење ВЈЗ*,
- промене у производњи у објектима из своје надлежности,
- уколико извештаји о лабораторијском испитивању не стижу на време,
- уколико је потребна опрема и средства за узорковање и транспорт узорака на испитивање,
- уколико из било ког разлога није могуће узети узорак према примљеном *Налогу за узорковање* (обустављена производња), телефоном и е-маилом обавештава *Одељење ВЈЗ* и ако се не нађе решење са *Шефом Округа*, сачињава Записник и са приложеним и поништеним/сторнираним *Налогом за узорковање* који није извршен, у што краћем времену враћа *Одељењу ВЈЗ*,
- по пријему обавештења да је узети узорак у лабораторију стигао неупотребљив за испитивање (нпр. одмрзнут, погрешно ткиво, распада се и др.) одмах, уколико је то могуће, инспектор узима други - одговарајући узорак (иста врста животиња и исто ткиво); уколико то није у могућности, ветеринарски инспектор обавештава *Шефа Округа*, који предметни *Налог за узорковање* доставља другом инспектору у свом Округу.

О свим променама у односу на предметни *Налог за узорковање*, разлосима за одступање и подацима о комуникацији, сваки учесник пише свој *Записник*, а копија доставља и *Одељењу ВЈЗ*.

5.3 Овлашћена лабораторија за испитивања резидуа

На основу *Закона*, Министарство има обавезу да за испитивање узорака узетих према *НПМР* потпише уговор са једном или више лабораторија, акредитованих за специфични обим испитивања резидуа, укључујући посебну компетентност и услове за методе испитивања супстанци из Групе А, Прилога 1. ове Инструкције, специфичне матриксе и посебне услове за валидацију метода испитивања.

Сваки Налог за испитивање узорака узетих према *НПМР*, садржи назив и податке о овлашћеној лабораторији за испитивање резидуа.

МРШВ - Управа за ветерину - Одељење ВЈЗ склапа годишњи уговор са овлашћеном лабораторијом за испитивање резидуа у живим животињама и примарним производима животињског порекла у склопу *НПМР*. У уговору, лабораторија се обавезује да ће извршити планирана испитивања са прописаним методама и доставити извештај о испитивању најкасније у периоду 30 дана од дана пријема узорка у лабораторију.

Обавезе лабораторије су следеће:

- О сваком позитивном резултату испитивања резидуа, лабораторија је дужна да телефонски и факсом или е-маилом обавести *Одељење ВЈЗ*;
- Извештај о испитивању за сваки позитиван резултат лабораторија доставља *Одељењу ВЈЗ* и ветеринарском инспектору који је узео узорак;
- Да користи критеријуме и поступке за утврђивање стања узорка на пријему и одлучивање да ли ће узорак бити испитан или не, утврђене у Прилогу 5. ове Инструкције;
- Писмено потврди на *Захтеву за испитивање* преузимање узорка;
- У случају пријема узорка који је означен као СУМЊИВ УЗОРАК – ХИТНО, одмах приступи лабораторијском испитивању;
- У складу са одредбама Уговора и у прописаном формату/облику, доставља *Одељењу ВЈЗ* електронске и штампане извештаје о спроведеним испитивањима.

6.0 ПОСТУПАК

6.1 Супстанце које се испитују према НПМР

Правилником о мониторингу резидуа (*Сл. гласник РС, број 91/2009*), утврђена је Листа супстанци које се испитују у оквиру *НПМР*, која се налази у Прилогу 1. ове Инструкције.

6.2 Достављање Налога за узорковање:

Налог за узорковање (Прилог 2. ове Инструкције), доставља се на следећи начин:

- *Налог за узорковање* доставља лице надлежно за *НПМР* из Управе за ветерину, електронски (е-маил) или путем факса шефу ветеринарске инспекције у седишту Округа у коме се налази објект у коме треба да се обави узорковање из *Налога*;
- Налози се достављају петком, за наредну недељу, у којој треба да се обави узорковање;

- Шеф ветеринарске инспекције у Округу обавештава ветеринарског инспектора о узорковању које треба да се обави у наредној недељи достављањем примљеног Налога (фотокопија, факс или е-маил), а копију чува у својој архиви;
- Уколико постоји проблем везан за пријем *Налога* (нпр: нечитка копија/факс, грешке у тексту и др.), шеф ветеринарске инспекције у Округу има обавезу да одмах контактира одговорно лице надлежно за *НПМР*;

Налог за узорковање, садржи следеће податке:

- број налога,
- назив округа,
- назив и место објекта у коме треба обавити узорковање,
- редни број недеље у години и датум,
- број узорака животиња/производа,
- шифру узорка,
- врсту узорка, и
- захтевано испитивање (супстанце из Прилога 1. ове Инструкције).

Узорковање по издатом *Налогу* може у датом објекту да се обави и више пута у току недеље назначене у налогу, када из било ког разлога (технички, организационо), није могуће обавити узорковање у једном дану.

Уколико узорковање не може да се обави (нпр: објекат није у функцији или у планираној недељи нема клања захтеване врсте животиња и сл.), ветеринарски инспектор у договору са Шефом Округа је у обавези да донесе одлуку о узорковању у алтернативном објекту, или да сторнира *Налог*.

6.3 Опрема за узорковање, паковање и достављање узорака на испитивање

Опрема за узимање узорака за *НПМР*, набавља се на централном нивоу Управе за ветерину и дистрибуира до окружних канцеларија ветеринарске инспекције, а затим преко *Шефа Округа*, до ветеринарских инспектора који узимају узорке на локалном нивоу.

Опрема за узорковање, паковање и достављање узорака на испитивање обухвата:

- Водоотпорни маркери,
- Самолепљиве етикете,
- Самолепљива трака,
- Канап,
- Рукавице за једнократну употребу,
- Ножеви,
- Пластичне кашике,
- Игле за узимање крви,
- Вакутајнери са антикоагулансом (9 мл),
- Катетери за узимање урина,
- Пластичне кесе – (мање, за појединачне узорке),
- Пластичне посуде (100 мл, 500 мл, 1000 мл);
- Пластичне кесе – обичне и/или сигурносне (веће, за збирно паковање);
- Ручни фрижидери.

Опрема за узорковање и паковање узорака мора да буде хемијски неутрална и прикладна за паковање и транспортовање узорака који се узимају за потребе *НПМР*. Нека испитивања су изузетно осетљива, због чега узорак узет на неодговарајући начин, или узорак упакован у неодговарајућу амбалажу, може да има за последицу лажно позитиван налаз.

Уколико узети узорак треба обрадити пре паковања за испитивање, обрада узорка се обавља на чистој и неутралној подлози, како не би дошло до контаминације узорка.

6.4 Врста, количина и место узимања узорка

Врста, количина и место узимања узорака које треба узети су:

ВРСТА УЗОРКА	ВРСТА ЖИВОТИЊЕ/ ПРОИЗВОДА	МЕСТО УЗИМАЊА УЗОРКА	МИНИМАЛНА КОЛИЧИНА УЗОРКА
Мишићно ткиво	<ul style="list-style-type: none"> • Говеда/свиње/Овце/Козе/Коњи • Крупна дивљач 	линија клања - на месту постморталног прегледа	500 g
Мишићно ткиво	<ul style="list-style-type: none"> • Живина, • Ситна дивљач 	<ul style="list-style-type: none"> • линија клања - на месту постморталног прегледа, • оригинално упакован труп живине 	један труп
Јаја	Живине	<ul style="list-style-type: none"> • на фарми, или у центру за сортирање и паковање јаја 	12 јаја
Сирово млеко	Кравље и других врста	<ul style="list-style-type: none"> • лактофриз на фарми, • транспортна цистерна/пријем 	500 ml
Мед	Медоносне пчеле	у било којој тачки производног ланца – производња и паковање - да је могућа следљивост до индивидуалног пчелара	500 g
Риба свежа	Риба	на газдинству/рибњак	1000 g
Храна за животиње	-	на газдинству	500 g
Вода за напајање	-	на газдинству	500 ml
Урин	Говеда/Свиње/Овце/Козе/Коњи	линија клања после евсцерације	100 ml
Крв	Говеда/Свиње/Овце/Козе/Коњи	<ul style="list-style-type: none"> • на газдинству • линија клања - у току искрварења 	50 ml 50 ml
Јетра (без жучне кесе)	<ul style="list-style-type: none"> • Говеда/свиње/Овце/Козе/Коњи • Живина • Крупна дивљач 	линија клања - на месту постморталног прегледа	500 g *
Бубрег	Овце/Козе	линија клања - на месту постморталног прегледа	Оба бубрега
	Свиње	линија клања - на месту постморталног прегледа	Оба бубрега
	Говеда/Коњи	линија клања - на месту постморталног прегледа	Оба бубрега, без околног везивног и масног ткива
	Дивљач	на месту постморталног прегледа	Оба бубрега
Тиреоидна/штитна жлезда**	Говеда/Свиње/Овце/Козе/Коњи	линији клања - после евсцерације	цела жлезда <u>са околним ткивом</u>
Масно ткиво	Говеда/Свиње/Овце/Козе/Коњи	линија клања - на месту постморталног прегледа	200 g

* Збирни узорак јетри бројлера из исте производне јединице

** Прилог 4. - Топографија штитне жлезде

6.5 Узорковање

6.5.1 Циљани избор узорка

Узимање узорака за спровођење *НПМР* мора бити циљано, односно мора да се зна разлог зашто се узима одређени узорак, изузев ако не постоји оправдање за **узимање узорака случајним избором**.

Циљани избор узорка значи да код узимања узорка треба одабрати ону животињу код које зависно од њене расе, старости, пола и начина узгоја, постоји највећа могућност проналажења тражене групе резидуа.

Овакав приступ се разликује од случајног избора код кога је циљ сакупити статистички релевантан број података.

Осим наведеног треба узети у обзир следеће:

- **За супстанце из групе А**, циљ мониторинга је откривање примене недозвољених (забрањених) супстанци, односно илегална употреба (злоупотреба) дозвољених супстанци.
- **За супстанце из групе Б** циљ мониторинга је провера усаглашености са максимално дозвољеном количином резидуа ветеринарских лекова, пестицида и контаминената.

6.5.1.1 Циљано узорковање на газдинству/фарми и/или рибњаку

На газдинствима, осим рибњака, узимају се узорци само за супстанце из групе А, односно супстанце које имају анаболички ефекат и забрањене супстанце. Циљ мониторинга је откривање примене недозвољених/забрањених супстанци, односно злоупотребе у примени дозвољених супстанци.

На рибњацима, узимају се узорци за супстанце из групе А и групе Б.

У току припреме *Налого* за узорковање са газдинства/рибњака, одговорно лице *Одељења ВЈЗ* прво обавља избор газдинства где ће узети узорке. Одлука о избору газдинства мора бити циљана, односно треба изабрати фарму/рибњак који задовољава следеће услове:

1. Зависно од врсте испитивања које се тражи у *Налог*у, одређује се газдинство које узгаја животиње потребне врсте/расе, старости и пола;
2. Одређује се газдинство за које постоје информације од инспекције са локалног/окружног нивоа или сумња да се не поштује каренца при лечењу одређеним леком или да се користи нека забрањена супстанца;
3. При избору газдинства, узима се у обзир примењени начин држања, узгоја и исхране животиња. Руководећи се овим критеријумом, бира се оно газдинство које има интензивни просес производње (нпр. ређе се одређује газдинство које се бави „органским“ узгојем, које држи мали број разних врста животиња, где се животиње држе слободно или где се животиње не хране готовим смешама, итд.).

За узимање узорака на газдинству/фарми ветеринарски инспектор мора претходно добро да се припреми, односно да сакупи све поменуте информације о газдинству (податке о животињама

и начину држања; да ли су раније утврђене неке неправилности на предметном газдинству, раније узимање узорак и резултати испитивања, податке о лечењу животиња, итд.), као и да осигура довољно времена за узимање узорак и помагаче за фиксирање животиња и да унапред организује транспорт узорка.

По доласку, ветеринарски инспектор прво проверава евиденцију о лечењу животиња и коришћењу медициниране хране на предметном газдинству.

Уколико током надзора утврди да евиденција о лечењу животиња није потпуна, ветеринарски инспектор мора да провери да ли на газдинству постоји приручно складиште лекова или припрема хране за животиње, како би утврдио да ли се користе лекови или додаци. Уколико нађе лекове/супстанце и/или медицинирану храну, мора да утврди да ли су пронађене супстанце одобрене или не и да ли се чувају на одговарајући начин.

Када током провере ветеринарски инспектор утврди неправилности или кршење закона, о утврђеним неправилностима саставља *Записник*, који треба да потпише и власник/држалац животиња. Један примерак *Записника* даје се власнику/држаоцу животиња, други остаје инспектору који је саставио записник, а трећи примерак инспектор доставља *Одељењу ВЈЗ*. У *Записнику* морају бити записани сви налази, односно утврђени недостаци и рок у коме се морају отклонити, као и, када је то случај, подаци о узетим узорцима.

Уколико је код надзора ветеринарски инспектор утврдио недостатке, тада посебну пажњу треба обратити и на избор животиње од које ће узети узорак.

Уколико на фарми пронађе животиње које:

- показују промене у понашању карактеристичне за недавно лечење,
- имају секундарне полне карактеристике,
- су истог товног стања у групи животиња различитих раса/категорија, или
- су доброг товног стања/добре грађе и са мало масног ткива, тада

одређује такву животињу за узимање узорак. Уколико на газдинству нема таквих животиња, бира оне код којих је највећа могућност проналажења тражене супстанце према старости и полу.

6.5.1.2 Циљано узорковање у објектима за клање животиња

У објектима за клање животиња узимају се узорци за *супстанце из групе А и Б*. Код избора животиња од којих ће се узети узорак, бирају се животиње одређене старости и пола, код којих је највећа могућност проналажења тражене супстанце, као и животиње које потичу са газдинстава, где због начина држања, узгоја и исхране животиња, постоји највећа могућност коришћења тражене супстанце.

6.5.2 Случајни избор узорка

Случајно узорковање користи се код узимања узорак из производне партије/серије, односно код узимања узорак од живине, кунића, риба, меда, јаја и хране за животиње. Случајно узети узорак мора истовремено да буде и репрезентативни узорак за производну партију/серију из које се узорак узима.

6.5.3 Избор сумњивог узорка

Узимање сумњивог узорка врши се:

1. Када ветеринарски инспектор током редовних службених контрола посумња или утврди да се користе недозвољене/забрањене супстанце:
 - а) Током производње, паковања, складиштења, превоза, дистрибуције и промета ветеринарских медицинских производа који могу да садрже супстанце из групе А;
 - б) У било којој фази производње, складиштења и промета хране за животиње;
 - в) Током узгоја и држања животиња и производње, складиштења и промета производа животињског порекла;
2. На газдинству са кога животиња потиче, а чији је претходни налаз био позитиван, односно током активности истраге;
3. На газдинству где се током надзора нађу забрањене супстанце;
4. У објекту за клање животиња - увек код принудног клања;
5. У кланици уколико се постави оправдана сумња да је животиња лечена.

У објекту за клање животиња оправдано се посумња:

1. Да није поштована каренца лека, уколико животиње показују:
 - знаке недавне болести и то посебно маститиса, артритиса (шепавости), пнеумоније, метритиса и потхрањености;
 - знаке од убода инјекционе игле (модрице или губитак пигментације, оток, непријатан мирис - код тетрациклина);
2. Да је животиња била третирана недозвољеним/забрањеним лековима, уколико код животиња пронађемо:
 - имплантате или пелете,
 - неубичајено место инјекције, или на месту инјекције постоје остаци уљаног раствора,
 - животиње код којих је повећана штитна жлезда,
 - животиње с озледама на ушима или репу.

Код живих животиња оправдано се посумња на недозвољено третирање уколико:

- показују секундарне сексуалне карактеристике (развој кресте, брадавица и др.),
- не могу да се смире,
- показују промене у понашању (стално мукање или агресивност),
- показују знакове хиперестезије и/или тахикардије
- су подједнако развијене у групи која се састоји од различитих раса - код говеда,
- су добре грађе, али са мало масног ткива.

Трупове и/или животиње од којих је узет сумњив узорак, треба задржати док се не добије резултат лабораторијског испитивања.

Сумњиви узорци се шаљу са *Захтевом за испитивање* у овлашћену лабораторију на испитивање резидуа, а копија *Записника, Одељењу ВЈЗ. У Захтев за испитивање и Записник о узорковању*, ветеринарски инспектор великим штампаним словима уписује: СУМЊИВ УЗОРАК – ХИТНО. Одмах по узимању узорка, ветеринарски инспектор обавештава лабораторију и на најбржи начин (исти дан), доставља узорак на испитивање.

6.5.4 Избор репрезентативног узорка

Постоји више приступа како одредити репрезентативан број узорка које треба узети у популацији животиња код које постоји сумња да су третиране и/или да садрже резидуе лекова:

1. Израчунавање броја узорка које захтева узимање мањег броја узорка, а узима у обзир величину групе од које се узима узорак и вероватноћу колико животиња у групи има резидуе, ради се на следећи начин:

Препоручује се коришћење Таблице 1. за избор репрезентативног узорка.

N = је број животиња у групи ; n = је број узорка које треба узети; m = број животиња за које се претпоставља да имају резидуе

Таблица 1.

N	Репрезентативни узорак (n) код кога је вероватноћа p (да ћемо открити бар 1 животињу која има резидуе) = 99%						
	m = 20%	m = 50%	m = 60%	m = 70%	m = 80%	m = 90%	m = 95%
10	10	5	4	3	3	2	2
25	14	6	5	4	3	2	2
50	17	6	5	4	3	2	2
75	18	7	5	4	3	2	2
100	19	7	5	4	3	2	2
200	20	7	5	4	3	2	2
500	21	7	5	4	3	2	2
1. 000	21	7	6	4	3	2	2
10. 000	21	7	6	4	3	2	2

Мере које се предузимају за узимање сумњивог узорка зависе од тога да ли се сумња да је коришћена недозвољена/збрањена супстанца, или да се није поштовала прописана каренца.

6.5.5 Критеријуми за прихватљивост узорка за испитивање резидуа

Квалитет узорковања, паковања, обележавања, чувања, превоза/транспорта и других активности до почетка испитивања, од посебног су значаја за резултате испитивања и ефективност *НПМР*.

Критеријуми за прихватљивост узорка за испитивања према *НПМР*, односно за одређивање стања узорка и поступак који треба да користе и спроводе ветеринарски инспектори и запослени у лабораторији који рукују са узорцима, утврђени су у Прилогу 5. ове Инструкције.

О свим неусаглашеностима у вези стања узорка и прихватљивости за лабораторијска испитивања, лабораторија писмено обавештава *Одељење ВЈЗ* у месечним извештајима, а у хитним случајевима и Шефа ветеринарске инспекције у предметном Округу!

6.5.6 Поступак избора узорка

6.5.6.1 Основна правила код узимања узорака за потребе спровођења НППМР:

1. Узорак кој је узет за потребе НППМР јесте службени узорак;
2. Узимање службеног узорка мора бити неочекивано, ненајављено и мора да одржава фактор изненађења - Не сме да се обавља одређеног дана у недељи, а ни у одређено доба дана;
3. Узорци се узимају тако да се спречи контаминација и оштећење узорка;
4. Узимање узорка за потребе НППМР је циљано узорковање;
5. Узорци се узимају само од животиња или њихових производа који су прегледани и проглашени хигијенски исправним за исхрану људи.

Од правила у тачки 5, одступа се само ако се узима „сумњиви“ узорак;

6. Узорци се узимају једино од животиња које се могу идентификовати и чије се порекло може утврдити (назив правног лица, име предузетника или физичког лица газдинства/фарме или узгајалишта, и ако је потребно, ознака објекта);
7. Узимање узорака од гравидних животиња треба избегавати;

6.5.6.2 Општа правила која треба поштовати код узорковања/испитивања разних ткива на супстанце из групе АЗ - Стероиде:

Крв се не узима од гравидних животиња. За испитивање на 17β – *Естрадиол*, крв треба узети само од животиња мушког пола, а код испитивања на 17β – *Тестостерон*, крв треба узети само од животиња женског пола.

Кад се **урин** испитује на *19 - Нортеостерон*, узорак се узима **само од кастрираних** животиња мушког пола.

Код узимања узорака за *19 - Нортеостерон* код свиња, треба пазити да се узорак **не узме од животиња које су крипторхиди**, или које су недавно кастриране, или од оних које су под стресом јер узорак узет од таквих животиња може дати лажно позитиван резултат.

6.5.6.3 При узимању узорака, морају се поштовати основна правила личне и опште хигијене.

Пре сваког узимања узорка треба опрати руке, а у објекту за клање, за узимање сваког узорка користити чист нож. Пожељно је приликом узимања узорака носити заштитне рукавице за једнократну употребу, посебно код узимања узорака урина (заштита од лептоспирозе). Такође, мора да се пази да узорак може дати лажно позитивни резултат уколико је особа која узима узорак под терапијом (нпр. антибиотици, инхалатори за астму, итд.), па зато само особе које се не лече треба да узимају узорке.

6.5.6.4 При узимању узорака хране за животиње на газдинствима, треба се придржавати следећег:

1. Узорке расуте хране треба узимати са чистим прибором (лопатица), коју је донео ветеринарски инспектор. Не треба користити опрему са фарме, како би се избегла могућност унакрсне контаминације;
2. Узорак хране за животиње са великим процентом влаге треба држати до отпреме у фрижидеру и што пре доставити на испитивање, како би се спречило његово кварење;

3. Храну за животиње треба узети из опреме за храњење - испред животиња.

Узети узорак за потребе *НПМР* мора да прати тачно и детаљно испуњен Записник о узорковању и Захтев за испитивање.

6.5.6.5 Узорци који се не узимају за потребе НПМР

За потребе редовног спровођења *НПМР* не узимају се:

- Узорци од живих животиња и њихових производа из увоза,
- Узорци који су део самоконтроле субјекта,
- Узорци који се узимају у вези других програма контроле (нпр. узорци сировог млека који су предмет испитивања (централне) националне лабораторије за праћење квалитета сировог млека),
- Узорци који се узимају у оквиру других службених контрола које нису наведене у овој Инструкцији.

6.5.7 Достављање узорка на испитивање

Узорци за испитивање према *НПМР*, могу да се достављају сваки дан у току недеље, укључујући и суботу и недељу, као и дане празника. Изузетак су узорци стабилизоване и охлађене крви, који морају да се доставе лабораторији само радним данима.

На пријему узорка, овлашћена особа у лабораторији потписом мора да потврди преузимање узорка на копији *Захтева за испитивање*, која остаје надлежном инспектору који је узео узорак, или, уколико се узорак шаље поштом, копија са потписом овлашћене особе лабораторије, доставља се надлежном инспектору који је узео узорак. Директна примопредаја узорка и придржавање наведене процедуре има за циљ да се смање неправилности при достављању узорка.

Сви узорци се:

1. Одмах по узимању хладе и чувају на **+2 до + 7 °C** и на истој температури, **најкасније у року од 48 сати** достављају лабораторији назначеној у *Налогу за узорковање*,
2. Уколико узорак не може да се достави лабораторији у року од 48 сати од узимања, мора да се замрзне на - 18 °C (замрзивач фрижидера у домаћинству није за то погодан). Једном замрзнут узорак, не сме више да се одмрзне. Замрзнути узорак мора што пре да стигне у лабораторију за испитивање у замрзнутом стању.

Изузетак од овог правила је:

- а) Крв/Плазма се хлади и увек чува на + 4 °C, односно никада се не замрзава;
- б) Риба која се претражује на *малахит зелено*, увек се замрзава, односно не сме да се чува и достави на + 4 °C или одмрзнута у лабораторију;
- в) Мед и храна за животиње - никада се не замрзава, и
- г) Посуда у коју се ставља течни узорак који се замрзава, мора бити напуњена максимално $\frac{3}{4}$ запремине (уколико је напуњена више, може доћи до њеног пуцања при замрзавању или одмрзавању).

Узорци се достављају у лабораторију за испитивање резидуа, која је наведена у *Налогу за узорковање*.

6.5.8 Узимање узорака од пацкара и копитара

6.5.8.1 Узорковање на газдинствима/фармама

За потребе спровођења *НПМР*, на фарми се узимају узорци *од бројлера, говеда и свиња*. Код њих се узима крв, урин, храна за животиње и вода за напајање.

Узимање и слање узорака крви (плазме) од говеда и свиња

Пре узимања крви на фарми, треба пазити да је животиња правилно фиксирана (обуздана), као и да поступак узимања крви изазове што мање узнемирење животиње. Зато је најбоље узимати крв од животиња које су гладовале и које су мирне.

Крв се узима вакутајнером са антикоагулансом, односно стерилном иглом, и то код говеда из *v. jugularis*, а код свиња из *v. cave cranialis* или из крвних судова ушне шкољке.

Укупно се узима најмање 50 мл крви. Када је $\frac{3}{4}$ једне епрувете/вакутајнера напуњено, зачепи се и врло лагано промеша 4 до 5 пута, држећи чеп и дно епрувете, како би се антикоагуланс равномерно измешао, чиме се спречава згрушавање крви. Уколико се епрувете нагло мешају или се антикоагуланс не раствори и не измеша уједначено (када се епрувете препуне са крвљу), долази до хемоллизе и такав узорак је неупотребљив за лабораторијско испитивање.

Крв треба охладити (не замрзавати!), чувати на температури од **+2 до + 7 °C** и осигурати да стигне у лабораторију у року од наредних 48 сати.

У *Записник* треба уписати од које је животиње узета крв, односно број ушне марке или друге идентификационе ознаке животиње (нпр. тетовир број/број бокса код свиња), као и пол животиње.

Узимање и слање узорака урина од говеда и свиња

Урин се узима само од животиња које се могу тачно идентификовати. У *Записник* треба уписати од које је животиње узет урин, односно број ушне марке или друге идентификационе ознаке животиње (нпр. тетовир број/број бокса код свиња), као и пол животиње. Треба пазити да се узети узорак не упрља фецесом, због чега се урин узима само од чистих животиња (уколико је урин загађен фецесом, често рутинска метода даје лажно позитиван резултат).

За узимање урина на газдинству/фарми, треба планирати довољно времена (најмање 90 минута). Уколико у том периоду није могуће узети узорак, треба се вратити следећи дан и узорковање покушати поново.

Код свиња се урин узима само након храњења. Треба ући у бокс и пустити животиње да се навикну на присуство страног лица. Тек када се животиње опусте, треба покушати са узимањем узорка.

Код говеда, мушким грлима треба више времена да се навикну на страну особу. Говедима треба прићи с репа када стоје јер тада обично мокре.

Узима се око 100 мл урина у чисту пластичну посуду, са дугом дршком. По узимању узорка, пластичну посуду добро затворити,

Узимање и слање узорака хране за животиње и воде за напајање говеда и свиње

Код узимања узорака хране за говеда и свиње, треба избегавати узимање узорака у складиштима или из јединица оригинално упаковане хране за животиње. Храну треба узети за исту категорију животиња из хранилица са више места у чисту посуду за узорковање.

Пре узимања узорка, храну треба добро измешати да се уједначи узорак, а затим са лопатицом за узорковање (не користити лопатицу са фарме како би се избегла могућност унакрсне контаминације), узети **0,5 кг** хране за животиње. Узорак се ставља у пластичну посуду и одмах доставља лабораторији. У случају да се чува до достављања лабораторији, узорак се чува на **+2 до +7 °С**.

Узорак воде за напајање узима се са различитих места/појилица/посуда из којих се животиње напајају у чисту пластичну посуду/флашу у количини од **500 мл**. Узорак се чува до достављања лабораторији на **+2 до +7 °С**.

6.5.8.2 Узорковање на линији клања говеда, оваца, коза, свиња и коња

У објектима за клање животиња, узимају се следећи узорци од говеда, оваца, коза, свиња и коња за потребе спровођења *НПМР*: бубрези, бубрежно масно ткиво, јетра, мишићно ткиво, штитна жлезда, крв и урин и то само од идентификованих животиња и трупова који су прегледани и означени као хигијенски исправни за јавну потрошњу.

Узимање и слање штитне жлезде

Штитна жлезда је ендокрина жлезда лептирастог изгледа која може да се узме и достави на испитивање и заједно са делом душника.

Када се узима само штитна жлезда, треба користити рукавице за једнократну употребу, скалпел и пинцету.

Изглед и топографија штитне жлезде детаљно су описани у Прилогу 4. ове Инструкције.

Узимање и слање узорака крви (плазме)

Крв се узима после клања, у току искрварења (не први млаз крви) у чисту посуду, из које се узорак узима у епрувету са антикоагулансом (вакутајнер).

У *Записник* треба уписати од које је животиње узета крв, односно број ушне марке или друге идентификационе ознаке животиње (нпр. тетовир број/број бокса код свиња), као и пол животиње.

Узимање и слање узорака урина

Урин се узима заједно са мокраћном бешиком или пункцијом мокраћне бешике после њеног одвајања од трупа и упакује у пластичну посуду.

Слање урина, бубрега, масног ткива, јетре и мишића

Узети узорци се хладе и достављају на температури од **+2 до +7 °С** у року од 48 сати, или се замрзну и доставе што пре лабораторији на температури од **-18 °С**.

6.5.9 Узимање узорака од живине

6.5.9.1 Узорковање на газдинствима/фармама

На фармама живине узима се само крв (плазма), храна за животиње и вода за напајање (живину).

Узимање и слање узорака крви (плазме)

Пре узимања крви на фарми треба водити рачуна о следећем:

1. Осигурати исти дан транспорта крви у лабораторију за испитивање присуства резидуа, која је наведена у *Налогу за испитивање*;
2. Пазити да поступак узимања крви од животиње буде у складу са захтевима за добробит животиња.

Крв се узима стерилном иглом из крилне вене и то највише 2 мл од једне животиње.

Птице од којих је узета крв треба издвојити да не би дошло до канибализма. Узима се збирни узорак од најмање 25 птица.

Крв треба охладити и чувати на температури од **+2 до + 7 °C** и осигурати да стигне у лабораторију у року од наредних 48 сати.

У *Записник* о узорковању треба уписати од којих животиња је узета крв.

Узимање и слање узорака хране за животиње и воде за напајање живине

Код узимања узорака хране за живину, треба избегавати узимање узорака у складиштима или из јединица оригинално упаковане хране за животиње. Треба узети храну за исту категорију живине из хранилица са више места у чисту посуду за узорковање. Храну треба добро измешати да се уједначи узорак, а затим са лопатицом за узорковање (не користити лопатицу са фарме како би се избегла могућност унакрсне контаминације) узети **0,5 кг** хране за животиње. Узорак се стави у пластичну посуду, упакује за слање на прописан начин и доставља лабораторији.

Узорак воде за напајање узима се са различитих места/појилица/посуда из којих се животиње напајају у чисту пластичну посуду/флашу у количини од 500 мл. Узорак се чува до достављања лабораторији на **+2 до + 7 °C**.

6.5.9.2 Узимање узорака на линијама за клање живине

У објектима за клање узимају се: **крв, јетра, мишићно и масно ткиво живине.**

Узимање и слање узорака крви (плазме)

Поступак узимања, количина узорка, руковање/чување и достављање узорка крви (плазме), описани су у тачки 6.5.8.2 ове Инструкције. Узима се збирни узорак од петнаестак јединки.

У *Записник* се уписује од којих животиња је узета крв (број производне партије/клања).

Узорци јетре узимају се на месту вађења унутрашњих органа - евисцерацији трупа. Код бројлера, патака и гусака узима се минимално **500 г** јетре што је заједнички узорак од јединки

из исте производне партије. Узорак се стави у пластичну кесу, упакује за слање на прописан начин и доставља лабораторији.

Узорак мишићног ткива – узима се један труп.

Узорци масног ткива - узима се **најмање 200 г** абдоминалног **масног ткива** од више животиња из исте производне партије. Узорак се ставља у пластичну кесу или посуду.

Слање узорака јетре, мишића и масног ткива

Узорци јетре, мишића и масног ткива морају се узети од животиња које се могу идентификовати и које су прегледане и чији су месо и органи означени као хигијенски исправни за јавну потрошњу. Узорци се хладе и чувају на температури од **+2 до + 7 °C** и достављају на испитивање најкасније у року од 48 сати, или се замрзавају и достављају на испитивање замрзнути на **-18 °C**.

6.5.10 Узимање и слање узорака млека

За потребе *НПМП* узорке треба узети од крава, оваца и коза на газдинствима од којих млекаре откупљују млеко или која имају своја сабиралишта. Узорци се узимају из сабирног танка - лактофриза на газдинству/фарми, из лактофриза на сабиралишту или из транспортне цистерне на пријему сировог млека у млекари, пре пражњења.

При узимању узорака, не сме да се узима млеко из посуда које садрже остатке дезинфицијенса (млеко даје лажно позитивне резултате). У млеко - узорак за испитивање присуства резидуа, није дозвољено додавати било какве супстанце за побољшање одрживости млека.

Пре узимања узорка, сирово млеко треба промешати и урањањем специјалне пластичне посуде са дршком, одмах узети узорак.

Сваки узорак млека треба тачно означити, а нарочито уписати ознаку/број газдинства/фарме или ознаку/број сабирног места, односно регистарски број возила транспортне цистерне, заједно са свим појединачним ознакама газдинстава/фарми чије млеко улази у састав узетог збирног узорка, како би се у случају позитивног налаза могло идентификовати газдинство/фарма порекла.

Узет узорак сировог млека треба чувати на температури од **+2 до + 7 °C** и осигурати да стигне у лабораторију у року од 48 сати. Изузетно, узорак сировог млека може да се замрзне, чува на температури од **-18 °C** и у замрзнутом стању што пре достави лабораторији на испитивање.

6.5.11 Узимање и слање узорака дивљачи

Узорци одстрелене дивљачи узимају се на пункту за прикупљање одстрелене дивљачи, при чему идентификација одстрелене дивљачи мора бити таква да се омогући следљивост до места где је животиња уловљена.

У циљу бољег тумачења резултата испитивања, уколико је могуће, навести врсту и старост дивљачи.

Код узимања узорака од дивљачи (за врсту и количину ткива), важе иста правила као и за узимање узорака од папкара и копитара у објектима за клање.

6.5.11.1 Узимање узорака од дивљачи из природе

Од дивљачи из природе, узимају се јетра, бубрег и мишићно ткиво, а узорак се испитује само на тешке метале.

За потребе *НПМР*, узимање узорака врши се у објектима за обраду дивљачи из којих месо иде у продају и где се лакше идентификује животиња и њени припадајући органи. Подизање свести ловаца о добровољном давању узорака за испитивање због заштите свог здравља, као што је то случај код испитивања трихинелозе, може да олакша узимање узорака.

6.5.11.2 Узимање узорака од фармске дивљачи

Дивљач из фармског узгоја је сва дивљач која се држи у узгајалиштима. Овако гајена дивљач може да се лечи, па се због тога од ње узимају јетра, бубрег, масно ткиво и мишићно ткиво.

Чување и достављање узорка: Узорак фармске дивљачи доставља се на испитивање охлађен на **+2 до + 7 °С** или смрзнут на **- 18°С**.

6.5.12 Узимање и слање узорака аквакултуре

Заједничка правила за узимање узорака из аквакултуре:

Узорци риба узимају се на фарми за узгој риба (рибњак) у свим фазама узгоја, укључујући и рибу која је спремна за пласман на тржиште.

Узимају се само узорци свеже рибе, а на испитивање треба послати **1 кг узорка**, уз навођење врсте.

Код узимања узорака треба узети рибу из једне производне партије. Под производном партијом рибе подразумевају се животиње исте врсте и подврсте, истог порекла (гајена на истој фарми, у исто време и под истим условима или у једном изловљавању), једнаке величине и/или тежине. Уколико у партији преовладава одређена категорија по тежини (око 80 % партије и више), узорак се узима од животиња чија величина или тежина преовладава. Овакав узорак се сматра репрезентативним за целу партију.

Када се узимају узорци рибе за испитивање супстанци из Групе А, тада треба навести да ли су узорци узети од младе или старије рибе. Риба од које се узимају узорци не сме да буде лакша од 10 г. Уколико се узимају узорци за испитивање супстанци из Групе Б, тада их треба узети само од рибе конзумне величине.

Узорци се хладе и чувају на температури од **+2 до + 7 °С** и достављају на испитивање најкасније у року од **48 сати**, или се замрзавају и достављају на испитивање замрзнути на **-18 °С**.

Узорак хране за рибе - Храну за рибе треба узети од количине која је већ припремљена за храњење рибе (не из оригинално упаковане хране). Храна за исту категорију рибе узима се са више места у чисту посуду, једнолично се измеша и затим се с лопатицом за узорковање (не користити лопатицу са фарме како би се избегла могућност унакрсне контаминације) узме се **0.5 кг** хране. Узорак се стави у пластичну посуду и достави на испитивање у року од **48 сати**.

Корисни подаци о слатководним рибама:

Шаранске врсте - су топловодне рибе, односно интензитет метаболизма директно зависи од температуре воде. Због тога се шарани готово не хране од октобра до маја. Узорке треба узимати када је температура воде изнад 15 °С, јер тада шарани почињу да једу. Истовремено, повишење температуре воде повећава учесталост паразитарних и других обољења, па је управо тада највећа могућност злоупотребе разних лекова. Циклус узгоја у шаранским рибњацима траје око 3 године. Шаранске врсте су подложније паразитарним болестима него пастрмске, па је употреба антихелминтика код њих учесталија. У шаранским рибњацима лекови се примењује у облику купки или се додају у храну. Најбоље време за узимање узорака због тога је касно лето или почетак јесени.

Пастрмске врсте - су хладноводне, односно њихов метаболизам не зависи од температуре воде. Због тога, пастрмске врсте могу да се третирају током целе године, иако су третмани мањег интензитета у зимским месецима. Третман се ради готово искључиво додавањем лекова у храну.

НАПОМЕНА: Малахит зелено и леукомалахит зелено не спадају у ветеринарске лекове него у боје, па је њихова употреба дозвољена само за акваријумске рибе. Иако су ове супстанце сврстане у групу **БЗе**, због своје штетности за људе, поступак који треба спровести у случају позитивног налаза исти је као за супстанце из групе **А**. Код поступања треба имати у виду да су ово боје које се акумулирају у околину (муљ на дну рибњака) више година, што може да укаже на њихово давно коришћење.

6.5.13 Узимање и слање узорака јаја

Узорци јаја се узимају само у објектима за сакупљање, сортирање и паковање јаја. Узимају се свежа јаја која су прегледана и означена као хигијенски исправна за јавну потрошњу. Један узорак чини 12 (дванаест) јаја и по правилу се узима из једног објекта на фарми. Узети узорак треба пажљиво упаковати и доставити најкасније у року од **48** сати на испитивање на температури од **+2 до +7 °С**. Изузетно, могу да се замрзавају и достављају на испитивање на **-18 °С**.

6.5.14 Узимање и слање узорака меда

За потребе спровођења *НПМР*, узорци меда се узимају директно од држалаца пчела приликом врцања меда, или, ако то није могуће, у објектима за обраду и паковање меда. Уколико се узима узорак меда у објекту за обраду и паковање меда, тада га треба узети од једне производне партије чије порекло може тачно да се утврди. Узима се узорак течног меда или меда у саћу. Не узима се већ упаковани мед из промета.

У нашим условима пчеларења, врцање меда се обавља од месеца априла до октобра и у том периоду треба узимати узорке.

Потребно је узети **500** г меда у пластичну посуду и доставити у року од **48** сати на испитивање.

6.6 Паковање и обележавање узорака

Зависно од врсте, узорак се ставља у пластичну кесу или у пластичну посуду са поклопцем, а крв се узоркује у посуду/вакутајнер са антикоагулансом.

Узорак се означава шифром узорка водоотпорним маркером.

Шифра узорка представља комбинацију редног броја узорка, броја налога и године у којој је узет узорак (Нпр: узорак под редним бројем 1, узет по налогу бр. 125 из 2009. године означиће се - 1/125/09).

Појединачно упаковани узорци, са *Захтевом за испитивање*, пакују се у збирно паковање - сигурносну кесу, која се након затварања не може отворити без трагова отварања.

6.7 Чување узорака и транспорт узорака

Непосредно након паковања и обележавања, узорци се морају охладити на температуру од 2 до 7 °C, са изузетком меда и хране за животиње.

Уколико узорке није могуће транспортовати у лабораторију у року од 48 сати, узорци се морају замрзнути, тако се постигне температура од најмање - 18 °C и тако чувати до отпремања у лабораторију.

Узорак крви са антикоагулансом не сме се замрзавати, већ се претходно мора центрифугирати, да би се одвојила плазма од крвних елемената. Добијена плазма се одваја у посебну посуду, обележи на прописани начин, а затим може да се замрзне до постизања температуре од најмање - 18 °C и тако чува до отпремања у лабораторију.

Узорци се транспортују на температури од 2 до 7 °C.

6.8 Попуњавање Захтева за испитивање и Записника

Образац *Захтева за испитивање* који се доставља заједно са узорцима узетим по *НПМР*, дат је у Прилогу 3. ове Инструкције.

Захтев за испитивање попуњава се у 2 примерка/копије.

Захтев за испитивање не сме да садржи следеће податке: име објекта и место узимања узорка.

Попуњен први примерак (оригинал) *Захтева за испитивање*, ветеринарски инспектор који је обавио узорковање задржава за себе; други примерак ветеринарски инспектор доставља лабораторији у коју, према налогу, шаље узорке на испитивање.

У рубрици *Број Записника ветеринарског инспектора*, уписује се деловодни број предмета, који представља везу/следљивост са осталим подацима о узорку.

У *Записнику* ветеринарског инспектора, евидентира се број *Налога за узорковање* и, зависно од врсте узорка, уписују следећи подаци:

- назив и адреса газдинства/објекта,
- име власника/одговорног лица,
- идентификациони број/ветеринарски контролни број газдинства/фарме/рибњака/држаоца кошница,
- број ушне маркице, пол, раса, старост животиње;
- ознака производне партије,
- податак да ли је животиња била лечена у току последње четири недеље пре узимања узорка (уколико јесте, навести када и чиме је била лечена),
- ветеринарски контролни број објекта за клање животиња, сакупљање, обраду и паковање производа животињског порекла (јаја, мед),
- број трупа на линији клања,

- ознака сабирне цистерне за сирово млеко,
- регистарски број возила - транспортне цистерне за сирово млеко и ознака коморе/дела транспортне цистерне за млеко,
- ознака силоса/објекта за храну за животиње,
- ознака (точећег) места за воду за напајање животиња,
- датум и време узорковања, и
- било који други податак који омогућава следљивост узорка, односно омогућава утврђивање порекла узорка до сваког предметног субјекта.

Један примерак попуњеног *Записника* ветеринарски инспектор задржава за себе, други примерак оставља на месту узимања узорака, а трећи примерак шаље *Одељењу ВЈЗ*.

Напомена: Образац *Захтева за испитивање* и *Записник* треба попунити читко, штампаним словима. Ветеринарски инспектор треба својеручно да се потпише или стави факсимил и стави отисак свог службеног печата.

6.9 Извештај о резултатима испитивања

Време од пријема узорка у лабораторију до достављања извештаја о испитивању, не сме да буде дуже од 30 дана.

По завршеним испитивањима узорка, лабораторија доставља резултате испитивања и копију *Захтева за испитивање* Министарству пољопривреде, шумарства и водопривреде - Управи за ветерину.

Поред анализе резултата извршених испитивања резидуа, Управа за ветерину контролише и време које протиче од узорковања до пријема узорака у лабораторију и од пријема узорака у лабораторију, до достављања резултата испитивања.

Резултати испитивања достављају се и ветеринарском инспектору који је поднео захтев за испитивање.

По пријему резултата, ветеринарски инспектор архивира у посебно обележеном регистратору за текућу годину, *Налог за узорковање*, *Захтев за испитивање*, *Записник о узорковању* и лабораторијски Извештај о испитивању.

6.10 Поступак у случају позитивног налаза

Налаз лабораторије која испитује узорке према НПМР, сматра се позитивним ако је добијен рутинском/скрининг методом испитивања и потврђен конфирмативном (потврдном) методом испитивања референтне лабораторије.

Уколико је налаз спроведеног испитивања према НПМР позитиван, ветеринарски инспектор мора да спроведе поступак по службеној дужности који је прописан у Поглављу II, тачка 2. *Правилника о мониторингу резидуа*.

Сви узорци узети у току спровођења поступка у случају позитивног налаза, достављају се овлашћеној лабораторији уз посебан *Захтев за испитивање*, а трошкови спровођења поступка, узимање узорака и испитивања узорака, падају на терет власника, или особе одговорне за животиње према члану 149. Закона о ветеринарству (Сл. гласник РС, бр. 91/2005), чл. 25, 74, 79 до 84. Закона о безбедности хране и Поглављу II, тачка 3, став 3. *Правилника о мониторингу резидуа* (Сл. гласник РС, бр. 91/2009).

О предузетим активностима, мерама и провери спроведених мера воде се *Записници*, а копије достављају *Одељењу ВЈЗ*;

6.10.1 Покретање поступка истраге

У случају позитивног налаза, лабораторија о томе одмах телефоном и факсом или електронским путем, обавештава лице надлежно за Програм у Одељењу ВЈЗ.

Одељење ВЈЗ мора да реагује одмах, без одлагања и да:

- (а) изда *Налог* за појачано узорковање и спровођење истраге *Шефу Округа*,
- (б) Шеф Округа доставља налог надлежном ветеринарском инспектору, да изврши појачано узорковање и спроведе истрагу.

Налог за појачано узорковање издаје се и води под истим бројем као налог по коме је утврђен позитиван узорак, са додавањем слова „П“ (*нпр. 125П*).

Узорци узорковани по налогу за појачано узорковање имају шифре које иза броја налога имају слово П (*нпр. 1/125П/09*).

6.10.2 Садржај истраге

Ветеринарски инспектор мора да:

- (а) спроведе истрагу на фарми/месту порекла и да открије (могући) разлог присуства резидуа,
- (б) по налогу за појачано узорковање, узме репрезентативни број узорака,
- (в) спроведе и даље истраге које сматра потребним.

Узорци који се у току појачаног узорковања прикупљају, називају се “*сумњиви*” узорци и узимају се у случају добијеног позитивног резултата испитивања узорака узетих према *НПМР*.

Сумњиви узорци се узимају у дупликату (други за суперанализу), на било ком месту у току производње, прераде, руковања, складиштења, транспорта и промета.

6.10.3 Службене мере

6.10.3.1 Налаз недозвољеног третирања/лечења животиња

У случају позитивног налаза супстанци из групе А (супстанце које имају анаболички ефекат и забрањене супстанце), наведених у Прилогу 1. ове Инструкције, ветеринарски инспектор мора без одлагања да:

- 1) идентификује животињу и газдинство/фарму порекла или испоруке;
- 2) прикупи све податке о испитивању и резултатима испитивања;
- 3) утврди на газдинству/фарми порекла или испоруке животиње, разлоге присуства резидуа и извор супстанци или производа на месту производње, руковања, складиштења, третирања или промета;
- 4) обезбеди да животиња од које су узети узорци буде јасно обележена додатном видљивом службеном ознаком или идентификацијом;
- 5) обезбеди да животиња од које су узети узорци не сме напустити газдинство до добијања резултата испитивања и службених контрола;
- 6) обезбеди да се узме службени узорак из статистички репрезентативног узорка, на међународно признати научно заснован начин (тачка 6.5.4 ове Инструкције);
- 7) спроведе друге радње и мере које сматра потребним.

У случају позитивних резултата испитивања на присуство резидуа супстанци из групе Б, наведених у Прилогу 1. ове Инструкције (супстанце у групи Б на које се спроводи поступак исти као и за супстанце из групе А), ветеринарски инспектор мора без одлагања да:

- 1) идентификује животињу и газдинство/фарму порекла или испоруке;
- 2) прикупи све податке о испитивању и резултатима испитивања;
- 3) утврди на газдинству/фарми порекла или испоруке животиње разлоге присуства резидуа и извор супстанци или производа на месту производње, руковања, складиштења, третирања или промета;
- 4) обезбеди да животиња од које су узети узорци буде јасно означена и да не сме да напусти газдинство до добијања резултата испитивања и службених контрола;
- 5) спроведе друге радње и мере које сматра потребним.

У поступку примене службених мера, ветеринарски инспектор предузима следеће:

- без претходне најаве, на фарми порекла, држања или отпреме животиња, узима узорке од сумњивих животиња, узорке воде за пиће и хране за животиње, а кад се ради о животињама из аквакултуре, и узорке воде у којој се рибе узгајају;
- спроводи истрагу и испитивања ради откривања недозвољених/забрањених супстанци или неодобрених супстанци или производа на газдинствима где се животиње узгајају, држе или тове, укључујући и газдинства која су административно повезана са таквим газдинствима, или на фармама порекла или отпреме животиња;
- спроводи истрагу и испитивања ради утврђивања порекла недозвољених/ забрањених супстанци или производа.

Ако се укаже потреба да се истрага прошири на други Округ или територију целе Републике Србије, укључујући и другу земљу, Управа за ветерину предузима одговарајуће мере и остварује потребан службени контакт.

У складу са добијеним резултатима истраге, Управа за ветерину предузима све неопходне мере у циљу заштите јавног здравља, што може да укључи, поред забране да животиње напусте фарму и забране да производи буду отпремљени са газдинаства/фарме, односно из објекта, и повлачење производа из промета.

Уколико се истрагом утврди да је труп од кога је узет узорак и/или добијени производ, још увек доступан, треба га одмах запленити/конфисковати и организовати његово нешкодљиво уклањање и уништавање у складу са посебним прописом. Трошкови уништавања производа падају на терет произвођача.

Газдинство са кога животиња и/или производ потиче, проглашава се СУМЊИВИМ и ставља се под појачани ветеринарски надзор, односно забрањује се промет животиња исте врсте и старосне категорије, као и оне производне партије од које је узет позитиван узорак, укључујући продају и конзумацију производа од тих животиња док се не добију резултати испитивања узетих узорака. Мора да се осигура да животиње ни под каквим околностима не напусте газдинство док се не добију резултати испитивања.

Ветеринарски инспектор мора да прегледа евиденцију о лечењу животиња на газдинству. Након прегледа документације, проверава да ли на фарми постоји складиште лекова. Уколико се на фарми пронађу лекови, мора да утврди да ли се користе само прописани лекови и да ли се чувају у складу са условима прописаним у упутству за употребу лека. Ако газдинство/фарма користи смеше хране за животиње, проверава се декларација на њима и, ако

је потребно, узимају узорци. Уколико се приликом контроле пронађу недозвољени ветеринарски медицински производи, ветеринарски инспектор предузима мере у складу са законом.

Ветеринарски инспектор затим приступа прегледу свих животиња на газдинству. Након обављеног прегледа, дужан је да узме репрезентативан број узорака од сумњивих животиња у складу са тачком 6.5.4 ове Инструкције, а животиње се бирају према критеријумима наведеним у тачки 6.5.1 ове Инструкције.

Уколико на фарми нема таквих животиња, узорци се узимају од оних животиња које су исте расе, старости и пола, као животиња(е) чији је узорак био позитиван.

Животиње од којих су узети узорци морају јасно да се означе. Уз претходно обавештавање лабораторије, узети узорци се достављају исти дан, а лабораторија је дужна да ове узорке узме у хитан поступак.

За време трајања мере задржавања животиња под надзором, забрањено је да предметне животиње напусте газдинство/фарму порекла или да се поклањају, предају или продају, осим под службеним надзором, с тим да надлежни ветеринарски инспектор предузима примерене мере предострожности зависно од врсте утврђене супстанце.

6.10.3.2 Потврђен случај недозвољеног третирања/лечења животиња (Понављање позитивног резултата испитивања)

Ако је потврђен случај недозвољеног лечења из тачке 6.10.3 ове Инструкције, по пријему информације од лабораторије, Одељење ВЈЗ издаје писмени налог за узорковање и истрагу Шефу Округа и надлежном ветеринарском инспектору, који предузимају следеће мере:

1. Животиња или животиње чији је налаз на основу испитивања био поново позитиван, морају одмах на лицу места да се закољу, или да се уз пратећу ветеринарску потврду, одмах транспортују на клање у објекат за клање, а трупови, органи и други припадајући делови нешкодљиво уклоне и униште; или
2. Зависно од броја позитивних животиња, даје власнику или одговорном лицу следеће могућности:
 - П.1. Уколико је половина или више узетих узорака била позитивна - тада власник животиња има две могућности:
 - а) да се узорци узму од свих животиња предметног газдинства/фарме и то о трошку власника; *или*
 - б) да се све животиње закољу и нешкодљиво уклоне и униште.
 - П.2. Уколико је мање од половине узетих узорака било позитивно - надлежни ветеринарски инспектор налаже да у периоду од најмање 12 месеци фарма и/или фарме које припадају истом власнику подлежу појачаном испитивању. Ако на фарми постоји организовани систем самоконтроле, резултати такве контроле неће се узимати у обзир у току наведених 12 месеци.

Надлежни ветеринарски инспектор који води овај поступак дужан је да спроведе казнене мере у складу са законом. О току целог поступка ветеринарски инспектор је дужан да обавештава Шефу Округа, а копије свих службених докумената (записници, налози, наређене мере, итд.) дужан је да достави и Одељењу ВЈЗ.

Н.1. Уколико је резултат испитивања био негативан, тада надлежни ветеринарски инспектор налаже да у следећем периоду од најмање 12 месеци фарма и/или фарме које припадају истом власнику подлежу појачаном испитивању. Ако на фарми постоји организовани систем самоконтроле, резултати такве контроле неће се узимати у обзир у току наведених 12 месеци. Истом режиму надзора подлежу и фарме или објекти који снабдевају фарму на којој је утврђено незаконито поступање, као и сва газдинства и погони из истога ланца снабдевања животињама и храном за животиње коме припада и фарма порекла или отпреме животиња од којих су узети позитивни узорци.

6.10.3.3 Мере које се предузимају у случају налаза резидуа у количинама већим од максимално дозвољених

У случају позитивних резултата испитивања на присуство резидуа супстанци из групе Б, *осим супстанци у групи Б.3.с. (тешки метали) и супстанци наведених у Прилогу 1.* ове Инструкције, ветеринарски инспектор мора без одлагања да спроведе следеће мере:

1. Сваки труп и/или производ животињског порекла у којима су према резултатима испитивања утврђене количине резидуа веће од максимално дозвољених, мора се прогласити хигијенски неисправним за јавну потрошњу;
2. Прикупља све податке потребне за идентификацију животиње, односно газдинства/фарме порекла или отпреме животиње;
3. Спроводи истрагу на газдинству/фарми порекла или отпреме, ради утврђивања разлога појаве резидуа;
4. Уколико на фарми још увек постоје животиње исте расе, старости и пола, узима репрезентативан број узорака од сумњивих животиња према упутствима и критеријумима из тачке 6.5.4 ове Инструкције;
5. Животиње од којих су узети узорци, морају се јасно означити, а газдинство ставити под надзор, како би се осигурало да означене животиње не напусте фарму до добијања резултата испитивања;
6. У *Захтев за испитивање и Записник о узорковању*, великим словима се уписује СУМЊИВ УЗОРАК – ХИТНО. Уз претходно обавештавање, узети узорци са *Захтевом за испитивање*, достављају се лабораторији исти дан на испитивање. Лабораторија, у складу са текућим могућностима, по приоритету достављене сумњиве узорке узима у поступак испитивања. Копију *Записника о узорковању* ветеринарски инспектор доставља *Одељењу ВЈЗ*;
7. Трошкове спровођења истражног поступка, узимања, транспорта и испитивања узорака сноси власник или особа одговорна за животиње.

П.1. Потврђени ниво резидуа изнад МДК (Понављање позитивног резултата испитивања)

Ако је потврђен случај нивоа резидуа изнад МДК, ветеринарски инспектор мора да предузме све мере потребне за заштиту јавнога здравља, што може да укључи и забрану стављања у промет за јавну потрошњу животиња и/или производа животињског порекла са фарме, у непрекидном трајању од најмање 6 месеци. У овом периоду издају се налози за појачано узорковање и сви узети узорци имају статус „сумњив“ узорак. Месо и/или други производи животињског порекла од којих је узет „сумњиви“ узорак, морају бити задржани све до добијања резултата испитивања на присуство резидуа.

Када резултат испитивања покаже да је ниво резидуа изнад *МДК*, месо и/или други производи животињског порекла морају да буду проглашени као неупотребљиви за исхрану људи.

П.2. Позитиван налаз супстанци из групе Б - тешки метали и контаминенти

У случају позитивних резултата испитивања на присуство резидуа супстанци из групе Б, зависно од врсте супстанци ветеринарски инспектор мора да спроведе следеће мере:

П.3. Позитиван налаз супстанци из групе Б.3.а.; Б.3.б. и Б.3.д:

Уколико се ради о позитивном налазу супстанци из групе Б.3.а.; Б.3.б. и Б.3.д, предузима активности да утврди разлог позитивног налаза резидуа и зависно од утврђеног узрока, налаже корективне мере. О утврђеним чињеницама и наређеним мерама, ветеринарски инспектор саставља *Записник* и копију доставља Одељењу ВЈЗ.

П.4. Позитиван налаз супстанци из групе Б.3.ц. - Тешки метали:

Поступак који треба да се спроведе у случају налаза тешких метала, зависи од врсте пронађеног метала као и од врсте животиње код које је утврђен.

6.10.4 Мере које се предузимају када се утврди држање и/или коришћење и/или производња неодобрених супстанци или производа

Када ветеринарски инспектор током других/редовних службених контрола утврди да неовлашћене особе поседују недозвољене супстанце или производе, или супстанце групе А и групе Б из Прилога 1. ове Инструкције, наведене недозвољене супстанце или производи стављају се под службени надзор до предузимања прописаних мера по закону.

Ако особље или одговорна особа или власник објекта за клање животиња, као и држалац или власник животиња одбија сарадњу с надлежним органом и онемогућава надзор и узорковање ко су потребни ради спровођења *НПМР*, укључујући и друге контроле у складу са одредбама *Правилника о мониторингу резидуа* и ове Инструкције, надлежни орган предузима прописане мере по закону.

Уколико надлежни ветеринар има сазнања или податке о употреби недозвољених супстанци или производа, обавезан је да о њима обавести надлежног ветеринарског инспектора. Надлежни ветеринарски инспектор проверава предметни субјект и саставља *Записник* о утврђеном чињеничном стању и предузимању одговарајућих мера, не доводећи у питање евентуалне казнерне мере за прекршиоца у складу са законом. О свим налазима и предузетим мерама, ветеринарски инспектор писмено обавештава Шефа ветеринарске инспекције у Округу. Копију предметног *Записника Шеф Округа* доставља начелнику Одељења ветеринарске инспекције. Податке и налазе од значаја за *НПМР*, Шеф Округа, односно начелнику Одељења ветеринарске инспекције доставља *Одељењу ВЈЗ*.

6.10.5 Поступак када се основано посумња да су животиње третиране забрањеним супстанцама, односно да су злоупотребљене дозвољене супстанце

Ако посумња или поседује чињенице, којима се доказује да су животиње намењене клању подвргнуте илегалном третману, или да је на животиње примењена нека забрањена супстанца или производ, надлежни ветеринарски инспектор у објекту за клање мора да:

1. Обезбеди да клање таквих животиња буде обављено одвојено од осталих пошилики животиња намењених клању,

2. Задржи/заплени трупове и органе/изнутрице и спроведе све поступке узорковања потребне да се утврди присуство супстанци/резидуа на које се сумња,
3. У *Захтев за испитивање*, великим штампаним словима уписује: СУМЊИВ УЗОРАК – ХИТНО,
4. Ако су после испитивања добијени позитивни резултати, упути такво месо/трупове и органе/изнутрице у погон одобрен за прераду материјала високог ризика (кафилерију).

Сумњиви узорци се шаљу уз *Захтев за испитивање* у лабораторију на испитивање, а трошкови спровођења истражног поступка, узимање узорака и испитивање узорака, падају на терет власника или особе одговорне за животиње. Тако узети узорак, уз претходно обавештавање лабораторије, доставља се исти дан на најбржи начин на испитивање.

6.10.6 Поступак када се постави оправдана сумња у објекту за клање животиња

6.10.6.1 Поступак код оправдане сумње да се није поштовала каренца лека и/или производа (супстанце из групе Б₁ и Б₂)

Ако посумња или поседује доказе да су животиње намењене клању подвргнуте третману са дозвољеним средствима, али да при томе период каренце није протекао, надлежни ветеринарски инспектор одлаже клање таквих животиња све док не прође време каренце.

Оправдана сумња да се није поштовала каренца лека, у објекту за клање животиња поставља се уколико животиње показују:

- знаке недавне болести и то посебно маститиса, артритиса (шепавости), пнеумоније, неухрањености и метритиса;
- знаке од убода ињекција (модрице или губитак пигментације, оток, непријатан мирис - тетрацилин).

У наведеним случајевима надлежни ветеринарски инспектор/одговорно лице у кланици, мора да одложи клање предметних животиња за временски период који је потребан да прође прописана каренца. За супстанце или производе који садрже бета-агонисте, одлагање мора да буде најмање 28 дана од последње примене лека.

У случајевима када је то хитно или када треба поштовати принципе добробити животиња или је инфраструктура и опрема у објекту за клање таква да се клање не може одложити, животиње се могу заклати и пре званичног истека каренце. Месо и органи/изнутрице се задржавају до добијања резултата испитивања.

Напомена: Овај поступак је у пракси тешко спровести зато што је у већини објеката инфраструктура или опрема кланице таква да се клање не може одложити, или се ради о принудном клању, или клању болесних животиња, или ветеринарски инспектор не зна који лек/производ је коришћен. Због тога, инспектор наређује клање предметне животиње и узимање *сумњивог узорка*, односно захтева испитивање на сумњиву групу супстанци. Узети узорак, уз претходно обавештавање лабораторије, доставља се исти дан са ознаком “СУМЊИВ УЗОРАК – ХИТНО“. Уколико су животиње заклане, месо и изнутрице предметних животиња се означава и задржава до добијања резултата испитивања.

Уколико су **резултати испитивања позитивни**, ветеринарски инспектор обележава и конфискује трупове, изнутрице и други јестиви производи у којима су количине утврђених резидуа веће од максимално дозвољених, а све предметне количине се нешкодљиво уклањају (кафилерија).

У промет за исхрану људи, могу да се пусте само месо и органи/изнутрице које не садрже резидуе изнад максимално дозвољених количина.

6.10.6.2 Поступак код оправдане сумње да је животиња третирана забрањеним супстанцама/лековима – недозвољено лечење

Уколико се код животиња на линији за клање утврде:

- имплантати или пелете,
- неубичајено место инјекције или се на месту инјекције нађу остаци уљаног раствора,
- животиње које имају повећану штитну жлезду,
- животиње са повредама на ушима или на репу.

У том случају се оправдано сумња да је животиња третирана забрањеним лековима, а надлежни ветеринарски инспектор/одговорно лице у кланици, мора да одложи клање предметних животиња.

Надлежни инспектор дужан је да утврди чињенично стање и:

- организује одвојено клање предметних животиња од других животиња за клање;
- привремено задржи трупове и изнутрице, узме и достави узорке на испитивање, ради откривања забрањених или неодобрених супстанце или производа.

Трупови и/или животиње од којих је узео сумњив узорак, ветеринарски инспектор мора да задржи до добијања резултата тражених испитивања.

Ако су резултати испитивања позитивни, трупови, изнутрице и друге јестива ткива предметних животиња се нешкодљиво уклањају и уништавају у одговарајућим објектима, без могућности накнаде трошкова.

7. КОНТАКТИ

За све додатне информације, објашњења, достављања података као и за прилагођавање реализацији НПМР према тренутној ситуацији на терену, обратите се запосленима у Одељењу ВЈЗ, Управа за ветерину, Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде, Омладинских бригада 1, 11 070 Нови Београд, и то:

Слободан Шибалић – начелник Одељења за ветринарско јавно здравство,
телефон: 011/260-46-29; Факс 011- 311—76-57; е-маил: slobodan.sibalic@minpolj.gov.rs

Тамара Бошковић – саветник у Одељењу за ветринарско јавно здравство,
телефон: 011/311-76-57, Факс 011- 311—76-57, е-маил: tamara.boskovic@minpolj.gov.rs

Информације везане за узимање и слање узорака и резултате испитивања можете добити од Саше Јанковића, руководиоца Одељења за испитивања резидуа:

Адреса: Институт за хигијену и технологију меса, Каћанског 13, 11 000 Београд; телефон: 011/2650-655, факс: 011/2650-825; е-маил: sasa@inmesbgd.com

8. ПРИМЕНА ИНСТРУКЦИЈЕ

Ова Инструкција примењује се од 6.04.2010. године.

Даном примене ове Инструкције, престаје да важи Процедура за узорковање, објављена 3.06.2009. године.

9. ПРИЛОЗИ

- Прилог 1. – Листа супстанци које се испитују
- Прилог 2. – Образац Налога за узорковање
- Прилог 3. – Образац Захтева за испитивање
- Прилог 4. – Топографија штитне жлезде
- Прилог 5. – Критеријуми за прихватљивост узорака

ДИРЕКТОР

др Зоран Мићовић